

Skúsenosti z Českej Republiky, Maďarska, Poľska, a Chorvátska s používaním verejných zdrojov pre priamu podporu MNO.

Boris Strečanský, Centrum pre filantropiu n.o. október 2008

Úvod

V priebehu rokov 1991 – 2004 v krajinách Strednej Európy vznikali z iniciatívy vlád viaceré dlhodobé programy zamerané na priamu podporu občianskej spoločnosti a neziskových organizácií, ktoré boli financované z domácich (nie zahraničných) verejných zdrojov¹. Spôsob a obsah týchto iniciatív mal v každej krajine svoj špecifický charakter. Tento text vychádza zo štúdií spracovaných v r. 2005-2006 na objednávku Nadácie Ekopolis od expertov z Českej republiky², Maďarska, Poľska a Chorvátska³ ako aj z vlastného prieskumu autora. Má snahu objasniť pôvod, povahu a význam takýchto iniciatív a komentovať ich zo slovenskej perspektívy.

Pri výbere uvedených krajín ako referenčných príkladov sme vychádzali predovšetkým z príbuznosti celkového transformačného kontextu i predchádzajúcej podobnej kultúrnej a politickej skúsenosti. Krajiny Vyšehrádu predstavujú pre Slovensko prirodzený referenčný rámec vo všetkých oblastiach vývoja, vrátane otázok rozvoja občianskej spoločnosti. Chorvátsko sme zaradili do prieskumu kvôli výraznému úsiliu pri vytváraní mechanizmov podpory občianskej spoločnosti z verejných zdrojov už od r. 1999 a tiež ako krajinu, ktorá predstavuje dôležitú súčasť v celkovej skúsenosti transformujúcej sa Európy (krajina s lepším východiskom ako Slovensko začiatkom 90.rokov, neskôr spomalená vojnovým konfliktom, po r. 2000 veľmi rýchlo napredujúca v integračnom úsilí).

Ako objasňuje v predchádzajúcej kapitole M. Kubánová, štát má dve základné možnosti poskytovania podpory pre príjemcov verejných zdrojov, v tomto prípade pre mimovládne neziskové organizácie: a) *priamo* a b) *nepriamo*⁴. V tabuľke č. 1 uvádzame vybrané programy/nástroje pre podporu mimovládnych neziskových organizácií využívajúce domáce verejné zdroje, ktoré sú predmetom tejto štúdie zatriedené podľa typu a roku založenia resp. začiatku fungovania⁵.

Tabuľka 1.

	Priama podpora		Nepriama podpora	
	Nástroj	Rok zriadenia (Rok začiatku poskytovania podpory)	Nástroj	Rok zriadenia (Rok začiatku poskytovania podpory)
Maďarsko	Národný občiansky fond	2003 (2004)	1% daňová asignácia	1996 (1998)

¹ Na rozdiel od zahraničných verejných zdrojov v podobe rozvojovej pomoci v transformačnom období, alebo z rozpočtu Európskej únie v rámci Prechodného fondu alebo Štrukturálnych fondov

² Pozri kapitolu od autorov Kroupa J – Štogr J.: *Systémové nástroje podpory neziskových organizácií typu „advocacy“, „watchdog“, „public policy“ a „think tank“ z verejných zdrojů se zvláštním durazem na Nadační investiční fond – NIF.*

³ Úplné znenie spomenutých štúdií v anglickom jazyku sa nachádza v publikácii *Squaring the Circle or Question of a Way: On Some Questions of Role of Public Funding in Support of Civic Voice in Public Policy Making in Slovakia*, ed. Boris Strečanský, 1995 – 2007, Ekopolis Foundation, Banská Bystrica 2008, v tlači

⁴ Porovnaj str. *Financovanie mimovládnych organizácií z verejných zdrojov Slovenskej republiky a Európskej únie*“.

⁵ V tabuľke neuvádzame iné formy nepriamej podpory, ktoré sú rozšírené v Českej republike, Poľsku, Maďarsku a do prijatia daňovej reformy v r. 2002 využívané aj na Slovensku ako napr. odpisy hodnoty darov na verejnoprospešné účely z daňového základu, ktorými sa znižuje daň z príjmu a iné daňové úľavy, či úľavy na daniach z príjmov z vlastnej činnosti.

Česká Republika	Nadačný investičný fond	1991 (1999)	-	-
Poľsko	Fond občianskych iniciatív	2004 (2005)	1% daňová asignácia	2003 (2006)
Chorvátsko	Nadácia pre rozvoj občianskej spoločnosti	2003 (2004)	-	-
Slovensko	-	-	1% (2%) Daňová asignácia FO 2% Daňová asignácia PO	1999 (2002) 2002 (2004)

Popri programoch uvedených v Tabuľke 1 existujú resp. existovali v týchto krajinách aj ďalšie nástroje a programy, ktorými štát priamo podporoval a dodnes podporuje mimovládne neziskové organizácie. Či už v podobe dotačných mechanizmov v jednotlivých rezortoch, výťažkov z lotérií, alebo v podobe kofinancovania rôznych programov zo zahraničia (EU fondy, Nórsky finančný mechanizmus, Švajčiarsky finančný mechanizmus a pod.).

Okolnosti a dôvody vzniku nových nástrojov podpory

Mnohe dotačné mechanizmy pretrvávali z obdobia pred r. 1989 ako nástroje podpory záujmových a spoločenských (socialistických) organizácií. Po r. 1989 sa zmenil širší kontext a ideologický balast socializmu sa odbúral, avšak prístup ostal pôvodný. Hlavnou motiváciou je potreba štátu podporovať iných aktérov pri napĺňaní cieľov štátnych politík a programov v danej oblasti (zdravie, sociálna oblasť, ochrana životného prostredia, ochrana kultúrneho dedičstva a pod.). Tak ako sa počas transformácie menili obsahy štátnych politík, tak sa aj menil okruh prijímateľov takejto podpory. Ciele však stále definuje štát resp. jednotlivé rezorty a neziskové organizácie ich napĺňajú.

Tento prístup je vo svojej podstate veľmi logický a prirodzený a dominuje v myslení a konaní štátu dodnes a do istej miery sa v kontexte strednej Európy úspešne napĺňa, pričom samotný intergracný proces tomuto prístupu konvenoval a podporoval ho, nakoľko podobný prístup sa používa štandardne v kultúre vzťahu štátu a občianskej spoločnosti v starých krajinách EÚ. Mimovládne organizácie sú považované za aktérov, ktorí môžu úspešne doručovať rôzne typy sociálnych služieb (v širokom slova zmysle). V Maďarsku i Poľsku a do istej miery aj v Českej republike (a vo veľkej miere v krajinách EÚ 15) štát, ale do veľkej miery práve samosprávy cielene vytvárajú prostredie, s cieľom rozvíjať sektor služieb, v ktorých sa realizujú neziskové organizácie.⁶

V období demokratickej transformácie sa však začali objavovať problémy pri uplatňovaní tohto prístupu kvôli meniacemu sa kontextu – po „revolúcii“ v občianskom združovaní začiatkom deväťdesiatych rokov sa mimovládne organizácie exponenciálne rozmnožili čím sa dopyt po zdrojoch zvyšoval. Podstatnejšie však je, že popri MNO, ktoré sa zapájali do napĺňania štátnych politík, časť mimovládnych organizácií sa začala zaujímať aj o ovplyvňovanie obsahu štátnych politík a určovanie ich cieľov. Táto snaha inak celkom prirodzene vyplývajúca z povahy mimovládnych organizácií a hodnôt modernej liberálno-demokratickej občianskej spoločnosti, na ktorú si štát len pomaly zvykal, znamenala aj vznik napätia a zdroj konfliktov so štátom. Spôsob, akým štáty resp. ich dominujúce politické garnitúry a triedy (napr. vyšší úradníci byrokratického aparátu) spracovávali a vyhodnocovali tieto skúsenosti ovplyvnilo aj ich ďalšie rozhodovanie sa podieľať na smerovaní podpory pre takéto MVO. Tento ambivalentný vzťah, je ako uvidíme aj na tu uvádzaných príkladoch z okolitých krajín, spoločný pre všetky situácie, v ktorých sa štát usiluje podporovať občiansku spoločnosť.

Programy priamej podpory uvádzané v tabuľke č. 1 sa líšia od ostatných foriem podpory pre MNO z domácich verejných zdrojov (spomínané rezortné dotačné programy a pod.) predovšetkým v tom, že primárnym dôvodom ich etablovania je podpora a rozvoj občianskej spoločnosti a neziskového sektora **ako takých**. Tento rozdiel je dôležitý, nakoľko umožňuje využitie takto určených nástrojov na účelom posilnenia samotných inštitúcií neziskového sektora. Tento dôvod vychádza z akceptácie

⁶ K situácií na Slovensku porovnaj Woleková H.: *Sociálna pomoc, zdravotná starostlivosť, vzdelávania a výchova – sú mimovládne organizácie alternatívou, doplnkom alebo partnerom štátu?* In: Majchrák J. – Strečanský B. – Bútora M.: *Keď lahostajnosť nie je odpoveď*. IVO, Bratislava, 2004

rozdelenia spoločnosti na sektor verejný (štátny), komerčný (podnikateľský) a neziskový (mimovládny, občiansky) a posúdenia roly občianskej spoločnosti ako dôležitej pre štát i napriek zložitostiam, ktoré z tohto vzťahu vyplývajú a presahujúcej jej rolu len ako poskytovateľa služieb.

Pri zdôvodňovaní vytvárania nástrojov pre dlhodobú priamu podporu občianskej spoločnosti sa motív „rozvoja občianskej spoločnosti“ či „podpory neziskového sektora“ explicitne objavuje vo vládných dokumentoch či zneniach zákonov v Chorvátsku⁷, tak i v Poľsku i v Českej republike. Ovšem táto motivácia nebola vždy prítomná a kolísala, tak ako sa menilo politické prostredie (striedanie vlád a vládných politických strán s rôznou afinitou k hodnotám liberálnej demokracie a občianskej spoločnosti). Rozhodnutia, ktoré však boli nakoniec aj naplnené boli zdôvodňované práve touto motiváciou čo dokumentujú znenia zákonov, ktorými sa zriaďovali spomínané programy a mechanizmy.

Napríklad tzv. Fond občianskych iniciatív vytvorený poľskou vládou (FIO -Fundusz Inicjatyw Obywatelskich) je zriadený ako „grantový program určený pre neziskové organizácie s cieľom iniciovať a posilňovať občianske iniciatívy, v spolupráci s mimovládnymi neziskovými organizáciami. Program vychádza z myšlienky posilňovania občianskeho sektora vládou s pomocou právnych, informačných, infraštruktúrnych, finančných a inštitucionálnych nástrojov“⁸.

V podobnom zmysle je v zákone z r. 2003, ktorým bola zriadená chorvátska Národná nadácia pre rozvoj občianskej spoločnosti uvedený aj jej účel ako „podpora a rozvoj občianskej spoločnosti v Chorvátskej republike. Nadácia má podporovať programy upevňujúce udržateľnosť neziskového sektora, medzisektorovú spoluprácu, občianske iniciatívy, filantropiu a dobrovoľníctvo, subjekty zlepšujúce demokratické pôsobenie inštitúcií v spoločnosti ako aj ostatné programy naplňajúce základný účel tejto nadácie“⁹.

Vznik Národného občianskeho fondu v Maďarsku (*Nemzeti Civil Alapprogram*) ako mechanizmu grantovej podpory MNO z rozpočtových zdrojov v r. bol výsledkom ochoty socialisticko-liberálnej vlády vytvoriť mechanizmus podpory predovšetkým (60% podpory) pre prevádzkové náklady neziskových organizácií tak, aby mohli efektívnejšie naplňovať zámer štátu v rôznych sférach spoločnosti – v oblasti zdravotnej a sociálnej stratostlivosti, vzdelávania, rozvoja detí a mládeže, problematiky starnutia, ochrany životného prostredia, kultúry, právnej ochrany a pod¹⁰.

Tomáš Ježek (bývalý minister privatizácie ČR a predseda Výkonného výboru Fondu národného majetku) zdôvodnil prínos Nadačného investičného fondu v r. 1992 v tom „že by vznikla paralelná finančná štruktúra vedľa oficiálneho štátneho rozpočtu, určená na financovanie verejno-prospešných účelov“¹¹. Nadačný investičný fond vznikol ako jednorazová záležitosť so zámerom, že počas druhej vlny kupónovej privatizácie sa z každého kapitálu akciovej spoločnosti odňalo 1% pre nadačný investičný fond. Zákon o zriadení NIFu explicitne pomenúva jeho účel ako „podpora nadácií určených poslaneckou snemovňou Parlamentu na návrh vlády“. (Kroupa-Štoger, 2005)

Dá sa povedať, že aj rozšírenie mechanizmu **daňovej asignácie** v okolitých krajinách (okrem tu uvádzaných krajín sa tento mechanizmus používa aj v Litve, Estónsku a Rumunsku) bolo po jeho spustení v Maďarsku v týchto krajinách motivované snahou rozvíjať neziskový sektor¹². Je pritom paradoxné, že tento mechanizmus pri jeho prvom uvedení v podmienkach Strednej Európy

⁷ Plavša-Matič, C. – Vidačák I.: *Public Funding for Advocacy NGOs in Croatia: Experiences and Perspectives*. In: *Squaring the Circle or Question of a Way: On Some Questions of Role of Public Funding in Support of Civic Voice in Public Policy Making in Slovakia*, ed. Boris Strečanský, 1995 – 2007, Ekopolis Foundation, Banská Bystrica 2008, v tlači Ekopolis Foundation, 2008, v tlači

⁸ internetová stránka Informačnej služby Ministerstva práce a sociálnej politiky Poľskej republiky http://www.pozytek.gov.pl/What_is_FIO_581.html

⁹ čl 3 ods.1 a 2 Zákona o zriadení Národnej nadácie

http://zaklada.civilnodrustvo.hr/index.php?p=eng_o_zakladi&s=33

¹⁰ Sebestényi I. – Scaurszki T.: *Public Funding and Watchdog, Advocacy and Public Policy Think-Tank Activities in Hungary*. In: *Squaring the Circle or Question of a Way: On Some Questions of Role of Public Funding in Support of Civic Voice in Public Policy Making in Slovakia*, ed. Boris Strečanský, 1995 – 2007, Ekopolis Foundation, Banská Bystrica 2008, v tlači

¹¹ pozri str.

¹² Marček E.: *Slovakia's Percentage Mechanism*. NIOK, Budapest, 2007

v Maďarsku bol zamýšľaný ako mechanizmus podpory cirkví a len dodatočne bol jeho záber rozšírený na občiansku (nekonfesijnú) časť spoločnosti (v podobe mimovládnych neziskových organizácií) a praxi sa stal pre túto cieľovú skupinu výrazne využívaný a na verejnosti známy¹³. Práve tento aspekt inšpiroval aj ostatné krajiny ako napr. Slovensko, Litva, Poľsko a ďalšie použiť tento mechanizmus ako špecifický nástroj pre podporu mimovládnych organizácií, aj keď s odstupom času napĺňanie tohto zmyslu v praxi sa ukazuje byť v niektorých krajinách problematické. Napríklad v Poľsku je medzi daňovými poplatníkmi málo využívaný (v r. 2006 ho využilo len 4,85% oprávnených daňovníkov)¹⁴. Na druhej strane je v Maďarsku i Slovensku považovaný za dôležitý nástroj podpory neziskových organizácií. Niektorí pozorovatelia tvrdia, že hlavný zmysel tohto mechanizmu je v rozvoji kultúry darcovstva viac ako v podpore neziskových organizácií (Gerencsér-Oprics). Tento mechanizmus však s odstupom času predstavuje nový, špecifický a výrazný nástroj v *decentralizovanom* poskytovaní podpory občianskej spoločnosti v tomto geo-politickom priestore z verejných zdrojov a preto považujeme za potrebné sa o ňom v kontexte ostatných, predovšetkým priamych nástrojov podpory zmieniť.

Existencia dlhodobých programov s multimiliónovými rozpočtami (v EUR) s explicitným vyjadrením podpory rozvoja občianskej spoločnosti a MNO mala svojich konkrétnych nositeľov, o ktorých hodnotovej orientácii hovorí aj ich politická afiliácia. Všetky uvádzané programy sú zo svojej podstaty ako programy využívajúce verejné zdroje chtiac-nechtiac stávajú vecou politickou. Preto o hlbších dôvodoch ich vzniku čo-to napovie aj politická inklinácia ich iniciátorov či garnitúr, ktoré boli pri moci v čase ich schvaľovania. Napr. za vznik Národného občianskeho fondu v Maďarsku sa zasadila socialisticko-liberálna vláda Pétera Megyessyho v r. 2002. Podobne vznik českého NIF-u inicioval disident, ekonóm a liberál Tomáš Ježek a jeho ideu neskôr doviedla do praxe úradnícka vláda Josefa Tošovského. Poľský FIO zriadila úradnícko-sociálno-demokratická vláda Mareka Belku v r. 2004.

Bolo by však ilúziou si myslieť, že politickom prostredí týchto krajín existovala bezpodmienečná zhoda o potrebe podporovať občiansku spoločnosť a k tomu týmito mechanizmami. Za všetky spomeňme len príklad Václava Klauza ako výrazného kritika tzv. „ngoizmu“ a legitimacy MNO zasahovať do verejného priestoru, ktorý vidí rolu občianskej spoločnosti predovšetkým v súkromnej sfére. Tento postoj je prítomný vo všetkých tu spomínaných krajinách predovšetkým v kresťansko-konzervatívnych i ľavicovo-etatistických politických garnitúrach. Idea poskytovania priamej podpory občianskej spoločnosti sa pri zbežnej analýze politických garnitúr, ktoré boli v danom čase pri moci viaže na garnitúry blízke sociálne-liberálnym, sociálno-demokratickým (európskeho formátu) či občiansky-liberálnym a zeleným hnutiam a stranám. Politické a myšlienkové zoskupenia s neo-liberálnou ekonomickou agendou sa voči tejto téme správali neutrálne. Dá sa teda konštatovať, že vznik spomínaných programov bol odrazom aj diania na poli vnútornej politiky a politického rozhodovania vychádzajúceho z širších hodnotových rámcov vtedajších politických elít.

Tri prístupy

Predmetom tejto štúdie sú tri rozdielne prístupy ako štát riešil problematiku priamej podpory pre občiansku spoločnosť. Tieto prístupy sa dajú nasledovne pomenovať:

- 1) *Kapitálová podpora nadácií z výnosov z privatizácie*, ktoré podporujú občiansky sektor následne, z výnosov z kapitálu podporujú občiansky sektor (model NIF)
- 2) *Zriadenie novej právnickej osoby - verejnej Nadácie* nastavenej na financovanie zo štátneho rozpočtu alebo výnosov z lotérií alebo fondu na základe špeciálneho zákona. (Chorvátsko, Maďarsko)
- 3) *Vytvorenie programu* podpory s časovým ohraničením (Poľsko)

¹³ Gerencsér B., – Oprics J.: *The Role of Percentage Designation in Creating Culture of Giving*, NIOK, Budapest, 2007

¹⁴ Rimsza A.: Poland: Non profits have mixed feelings over the 1% tax donation mechanism, January 2008, <http://beta.vita.it/news/view/74019/>

Nadačný investičný fond (NIF)

Nadačný investičný fond, ktorý spravoval aktíva z druhej vlny privatizácie v Českej republike (1% zo všetkých privatizovaných akcií) kapitálovo jednorázovo podporil české nadácie formou príspevku do ich nadačných imaní. V celkovo dvoch vlnách poskytovania príspevkov dostalo od r. 1999 do r. 2002 69 nadácií z NIF-u 1,75 mld. Kč. Následne, nadácie majú povinnosť každoročne poskytovať výnos z tohto príspevku v podobe grantovej podpory iným subjektom na vlastné priority. V r. 2003 celkový výnos z hospodárenia presiahol 35 mil. Kč z čoho necelých 30 mil. Kč bolo rozdelené do grantov (Kroupa-Štogr). V r. 2006 bolo rozdelených 44,4 mil. Kč¹⁵. Ročný výnos z príspevkov NIF-u tak predstavoval 2-3% p.a. čo je relatívne nízky výnos, avšak čiastočne prisúdiť aj konzervatívnym investičným stratégiám, ktoré vyplývajú z podmienok stanovených vládou pri prijímaní príspevkov z NIF-u. V súvislosti s plánovaným prerozdelením aktív NIF-u nadáciám bol v r. 1997 prijatý aj nový zákon o nadáciách, ktorý vytvoril pre české nadácie nové a striktnjšie právne podmienky vymedzujúce nadačnú činnosť a upravujúce narábanie s bežným majetkom a nadačným imaním. Týmto zákonom sa neskôr inšpirovali aj tvorcovia nového zákona o nadáciách na Slovensku, ovšem bez materiálneho dôvodu akým bol NIF.

Bez vlastného kapitálu nemôžu nadácie zohrávať rolu od štátu nezávislých „bánk“ pre občiansku spoločnosť. Snaha oddeliť financovanie občianskeho sektoru od štátu bola jednou z hlavných snáh pri vytváraní tohto modelu. Tento zámer sa podarilo naplniť len čiastočne. Ako uvádzajú Kroupa – Štogr v inej časti tejto publikácie, objem prostriedkov, ktoré v r. 2004 plynul od českých nadácií pre občiansky sektor predstavoval cca 5% z celkového objemu všetkých poskytnutých grantov. Je zrejmé, že na to, aby z modelu NIF sa mohol stať mechanizmus s výraznejším podielom na financovaní občianskeho prostredia, by v nadačných imaniach muselo byť aspoň desaťkrát viac majetku. Na druhej strane existencia desiatok nadácií s vlastným kapitálom, ktoré každoročne poskytujú podľa vlastného uváženia grantovú podporu v rôznych sférach spoločnosti zvyšuje rôznorodosť zdrojov dostupných pre neziskové organizácie v Čechách. Nadácie, ktoré využívajú príspevok z NIF-u majú povinnosť každoročne poskytovať Rade vlády pre neziskové nestátné organizácie správu o použití¹⁶. Kroupa-Štogr uvádzajú, že vo vzťahu k užitočnosti podpory pre organizácie pôsobiace v advokačných roliach, či „watchdog“ roliach alebo pre think-tanky podpora z výnosov z NIF-u nepresahuje 10%.

Nadácie v Českej republike, a vo väčšej miere na Slovensku i v iných krajinách zohrávajú prevažne rolu „prietokového ohrievača“ kde pôsobia ako sprostredkovatelia medzi darcami a príjemcami podpory, niekedy verejných (ako napr. v prípade napríklad Nórskeho finančného mechanizmu) alebo súkromných. Skúsenosť s vývojom nadácií v strednej Európe počas posledných 15 rokov s prihliadnutím na model NIF naznačuje, že rozvoj kapitálovo silných nadácií je vecou dlhodobou a ani významná kapitálová injekcia v podobe výnosov z privatizácie z rozhodnutia štátu, nemusí

¹⁵ Hodnotící informace o činnosti nadací – příjemcu příspěvku z Nadačního investičního fondu v roce 2006 http://www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rnno/publikace/HI_2006.pdf

¹⁶ Hodnotící informace..str. 1 - 2: *.V rámci druhé vlny kupónové privatizace bylo vyčleněno 1 % akcií s cílem užít těchto prostředků na posílení nadačního sektoru a zajištění jeho určité finanční nezávislosti tak, aby se mohl podílet na plnění úkolu podporovat rozvoj občanské společnosti v České republice. Tím byly vytvořeny podmínky pro vznik Nadačního investičního fondu (dále jen „NIF“). Vytvořením mechanismu rozdělení prostředků NIF byla pověřena Rada. Na základě jejího doporučení schválila vláda a následně Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky usnesení o rozdělení prostředků NIF ve dvou etapách. Uzavřením smluv, převedením prostředků a následným prováděním kontroly nakládání s těmito prostředky a plnění smluvních povinností byl pověřen Fond národního majetku České republiky (dále jen „FNM ČR“). Příslušné prostředky byly nadace povinny uložit do svého nadačního jmění a každoročně rozdělovat pouze výnosy z tohoto jmění. Výnos za příslušný rok jsou nadace povinny rozdělit vždy do konce roku následujícího.... nadace jsou povinny rozdělovat každoroční výnos z příspěvku z NIF. Avšak vzhledem k tomu, že existují rozličné finanční instrumenty, do kterých lze příspěvek z NIF investovat, se otázka definice výnosu stala velice aktuální. Z těchto důvodů probíhala pod vedením Výboru v roce 2003 – 2004 na toto téma četná jednání a diskuse se zástupci FNM ČR a nadací. Výsledkem bylo rozhodnutí, že nadace budou povinny každoročně rozdělovat úrok z příspěvku z NIF, který je stanoven ve výši 0,5 úrokové sazby PRIBID pro 1 rok. Tato sazba se stanoví jako aritmetický průměr dvou hodnot PRIBID pro 1 rok vyhlášených Českou národní bankou a platných pro první a poslední kalendářní den v příslušném roce.“*

znamenat' vytvorenie samonosného finančného mechanizmu. Význam NIFu je možno z všeobecného pohľadu i pohľadu prvej dekády 3. tisícročia Slovenska predovšetkým v tom, že v inak nepríliš vľúdnom prostredí politických elít voči neziskovému sektoru bol štát ochotný urobiť ústretový krok voči občianskej spoločnosti (Kroupa-Štogr).

Národný občiansky fond (Nemzeti Civil Alapprogram)¹⁷

Národný občiansky fond bol zriadený zákonom v prvých mesiacoch socialisticko-liberálnej vlády v r. 2003 na základe Stratégie vlády Maďarskej republiky o občianskej spoločnosti, ktorú prijala v októbri 2002¹⁸. Podľa ustanovení zákona bola vláda povinná prispievať do Fondu objemom finančných prostriedkov rovnajúcemu sa sume, ktorú predstavovalo poukázané 1% z dane v predchádzajúcom roku. Ako záruku voči riziku, že táto suma bude nízka zákon stanovuje, že ak uvedená suma nedosiahne 0,5% celkového objemu dane z príjmu fyzických osôb v predchádzajúcom roku, vláda dorovná vzniknutý rozdiel¹⁹. V r. 2004 fond poskytol v grantoch €25,1 mil. 60% zo zdrojov fondu je určených na krytie prevádzkových nákladov MNO. Zákon zároveň umožňuje, aby Rada fondu a Zbory fondu vyhlasovali ciele Fondu v danom roku reagujúce na potreby MNO.

Fond poskytuje granty alebo pôžičky na základe verejných výziev. Organizácie, ktoré sú oprávnené uchádzať sa o podporu vo Fonde zahŕňajú členské občianske organizácie (okrem politických strán, odborov a únií zamestnancov či zamestnávateľov, poisťovateľských asociácií a cirkví) a nadácie (okrem tzv. verejných nadácií) registrované rok pred vyhlásením Výziev na predkladanie projektov. O podporu na základe týchto špeciálnych výziev sa môžu uchádzať MNO, ktoré majú status verejnej prospešnosti a status tzv. prioritnej verejnej prospešnosti.

Rada Fondu je najvyšší riadiaci orgán a rozhoduje o základných pravidlách fungovania. Určuje podmienky podpory, stanovuje vnútorné členenie zdrojov medzi jednotlivé Zbory fondu, ktoré majú v kompetencii udeľovať podporu pre jednotlivé špecifické výzvy. Zbory fondu sú organizované na regionálnej a profesionálnej báze a sú výkonnými orgánmi fondu. Vyhlasujú jednotlivé výzvy, posudzujú žiadosti a rozhodujú o udelení podpory na základe zásad stanovených Radou. Zloženie Rady aj Zborov je prevažne z osôb prostredia MNO pričom jeden z členov je delegovaný štátom resp. vládou. Zloženie Rady obsahuje vyše 2/3 zástupcov z MNO. Delegáti MNO sú volení zo siedmych regionálnov a piatich tematických oblastí a menovaní ministrom zodpovedným Fond. Celkovú zodpovednosť za pôsobnosť Fondu má Minister mládeže, rodiny a sociálnych vecí a rovných príležitostí. Technickú asistenciu pre Fond poskytuje na základe verejného obstarávania iný subjekt. V r. 2004 ju poskytovala štátna pokladnica. (Sebestényi – Scsaurszki).

Vládny program - Fond občianskych iniciatív (FIO) - Rządowy Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich²⁰

Vládny program - Fond občianskych iniciatív (FIO) - bol zriadený uznesením poľskej vlády v r. 2004 ako trojročný program od 1.1.2005 do 31.12.2006. Zodpovedným ministrom za jeho naplnenie bol minister práce a sociálnych vecí. Podľa zámeru zriaďovateľa, FIO mal prispievať k posilneniu

¹⁷ www.nca.hu

¹⁸ Strategy Paper of the Government of Hungary on Civil Society. Unofficial translation commission by the Nonprofit Information and Training Center (NIOK) Foundation.

¹⁹ Vyše 1/3 daňovníkov využíva mechanizmus 1% daňovej asignácie pričom suma, ktorá nie je poukázaná týmto spôsobom ide do štátneho rozpočtu. Práve volania MNO po tom, aby táto nepoukázaná časť „jedného percenta“ bola nejakým spôsobom využitá v prospech MNO spôsobili, že na základe dlhších diskusií medzi vládou, MNO, expertmi a politikmi vzišiel návrh o vzniku fondu. Avšak previazanie na mechanizmus daňovej asignácie bol upravený tak, aby nepôsobilo demotivujúco voči daňovníkom, ktorí sa rozhodli svoje 1% poukázať (pretože ak by platil princíp priameho dorovnania, tak čím menej daňovníkov by využívalo 1% mechanizmus, tým by fond získaval viac peňazí v podobe dorovnania a naopak. Preto bol prijatý mechanizmus parity 1:1, ktorý znamená, že čím viac sa poukáže v rámci 1% tým viac dostane Fond zo štátneho rozpočtu.

²⁰ <http://www.pozYTEK.gov.pl/What.is.FIO.581.html>

občianskeho sektora a jeho priority mali odrážať potreby rozvoja občianskych iniciatív a neziskových organizácií.

Hlavným cieľom FIO je poskytovať finančnú podporu občianskym iniciatívam zameraným na:

- podporu aktivít iniciovaných MNO v oblasti výkonu verejných prác určených článkom 4 zákona o verejnoprospešných prácach a dobrovoľníctve s nasledovnými kritériami: inovatívnosť, garantovanie princípu rovných príležitostí a rozvoj MNO v znevýhodnených oblastiach
- podporu spolupráce medzi MNO a verejným sektorom
- poskytovanie finančnej podpory aktivitám MNO s cieľom lepšieho využitia fondov EÚ, pričom príspevok z FIO je použiteľný ako vlastný príspevok MNO (kofinancovanie)
- podporu komplexného úsilia v oblasti občianskych iniciatív
- podporu príkladov dobrej praxe, modelových riešení v oblasti implementácie princípov subsidiarity, medzisektorovej spolupráce a štandardov spolupráce v oblasti rozvoja demokratického spravovania

FIO vychádzal z Národnej stratégie pre rozvoj sektoru MNO a jeho finančná veľkosť bola spriahnutá s mechanizmom daňovej asignácie, pričom suma poskytnutá FIO nemohla byť nižšia ako suma generovaná v rámci daňovej asignácie v predchádzajúcom roku. V r. 2005 – 2007 vláda garantovala každoročne sumu €8,57 mil. za účelom naplňania priorít FIO. V r. 2007 vynložil FIO na podporu projektov sumu €13,5 mil. Skúsenosť s FIO bola vyhodnotená ako úspešná a preto koncom r. 2007 prijala poľská vláda rozhodnutie pokračovať s programom aj v r. 2008 v ešte širšom zábere z prostriedkov vládnej rezervy²¹. Pre r. 2008 je naplánovaných €16,3 mil²². Za obdobie r. 2005 – 2007 bolo podporených vyše 1600 rôznych projektov. Minimálna veľkosť podpory predstavuje €3,500, maximálna výške €70,000.

Úrad ministra sociálnych vecí bol zodpovedný za implementáciu programu a pridelovanie príspevkov. Mechanizmus poskytovania príspevkov vychádza z odskúšaných prístupov (zverejnenie výzvy, formulár žiadosti, formát zmluvy ako aj podmienky podávania správ vychádzajú z uznesení Ministerstva hospodárstva a Ministerstva práce a sociálnych vecí. ako aj Rady pre verejnoprospešné práce – poradného orgánu ministerstva.

Program FIO je dopĺňa program vlády „Solidárna vláda“ ako aj Národný strategický referenčný rámec na r. 2007 – 2013 ako aj Operačného Programu Ľudské zdroje na r. 2007-2013 a Stratégiu podpory rozvoja občianskej spoločnosti na r. 2007-2013, ktorú po konzultáciach s občianskym sektorom vypracovalo Ministerstvo sociálnej politiky v r. 2005.

Národná nadácia pre rozvoj občianskej spoločnosti (Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva)²³

Národná nadácia pre rozvoj občianskej spoločnosti je výsledkom hľadania formy podpory neziskových organizácií, ktorá začala v r. 1998 v post-Tudjmanovskej ére, keď vláda založila *Kanceláriu pre spoluprácu s MNO*²⁴. Cieľom tohto kroku bolo ustanoviť vzájomnú dôveru a podnietiť spoluprácu medzi vládou a MNO cez poskytovanie finančnej a technickej podpory. Rozhodnutie vlády založiť Kanceláriu viedlo aj k centralizácii finančných tokov zo štátneho rozpočtu, ktoré boli dovtedy rozložené v rozpočtoch jednotlivých ministerstiev. Kancelária zahájila poskytovanie finančnej

²¹ Priority FIO v r. 2008 sú zamerané na tieto témy: sociálna ochrana, sociálna integrácia a aktivizácia, občianske a ľudské práva a slobody, vzdelávanie, kultúra, veda a výchova, civilná ochrana a národná bezpečnosť.

²² <http://www.pozitek.gov.pl/FIO,-,aktualnosci,888.html>

²³ Spracované na základe štúdie Plavsa-Matić C.- Vidacak, I.: *Public Funding for Advocacy NGOs in Croatia: Experiences and Perspectives.*, 2005 In: *Squaring the Circle or Question of a Way: On Some Questions of Role of Public Funding in Support of Civic Voice in Public Policy Making in Slovakia*, ed. Boris Strečanský, 1995 – 2007, Ekopolis Foundation, Banská Bystrica 2008, v tlači <http://zaklada.civilnodrustvo.hr>

²⁴ Vedúceho Kancelárie menuje vláda na návrh predsedu vlády. Viac informácií o Kancelárii je na <http://www.uzuvrh.hr/defaulteng.aspx>

podpory v r. 1999 na základe štyroch princípov: 1) poskytovanie prostriedkov na základe otvorenej súťaže, 2) úsilie o objektivitu pri posudzovaní kvality žiadostí na základe nezávislého expertného posudzovania, 3) zverejňovanie všetkých informácií o poskytovanej podpore a 4) informovanie o dosiahnutých výsledkoch podporených projektov. Počas r. 1999 – 2003 podporila Kancelária vyše 6 tis. projektov vo výške €14 mil.

Po úvodných rokoch fungovania sa ukázalo, že model Kancelárie ako poskytovateľa finančnej pomoci bol efektívny predovšetkým v prechodnom období keď hlavným zámerom Kancelárie bola podpora dôvery a budovanie vzťahov medzi MNO a vládou. Následne v r. 2002 vláda rozhodla o opätovnej decentralizácii poskytovania finančnej podpory cez jednotlivé Ministerstvá a zároveň rozhodla o vytvorení Rady pre rozvoj občianskej spoločnosti ako poradného orgánu vlády (ktorej prvou úlohou bolo vypracovanie Stratégie rozvoja občianskej spoločnosti) a Národnej nadácií pre rozvoj občianskej spoločnosti. V r. 2003 parlament prijal zákon o Národnej nadácií pre rozvoj občianskej spoločnosti. Týmito zmenami sa zavŕšila premena modelu podpory MNO zo strany vlády na nasledujúce obdobie až dodnes.

Vznikom Nadácie ako samostatnej právnickej osoby došlo k oddeleniu poskytovania finančnej podpory od štruktúr vlády a ministerstiev. Nadácia si kladie za cieľ pôsobiť v týchto oblastiach: a) podpora aktívnej občianskej spoločnosti, inklúzie a sociálneho rozvoja, b) rozvoj kapacít občianskej spoločnosti, c) rozvoj medzi-sektorovej spolupráce a spolupráce medzi organizáciami občianskej spoločnosti, d) zvyšovanie úrovne povedomia a prezentácie občianskej spoločnosti, e) rozvoj sociálneho podnikania a f) zvyšovanie vplyvu občianskej spoločnosti v procese prijímania verejných politík. Nadácia je financovaná z predovšetkým z výnosov z hazardných hier a lotérií, príspevkov zo štátneho rozpočtu, darov a iných príjmov podľa príslušných ustanovení zákona o nadáciách. V r. 2004 Nadácia schválila 167 grantov v celkovej výške cca €2,5 mil. Treba podotknúť, že tieto prostriedky nie sú jediné, ktoré plynú zo štátneho rozpočtu v prospech MNO – okolo €19 mil je ročne rozdelených v rámci dotačných programov na jednotlivých ministerstvách. (Vidačak – Plavša-Matić, 2005). V r. 2006 schválila nadácia 163 projektov z celkových 450 žiadostí a poskytla podporu vo výške €3,33 mil. Okrem grantovej činnosti sa Nadácie venuje aj prenosu skúseností, vzdelávaniu a organizovaniu konferencií a workshopov a medzinárodnej spolupráci.

Nadácia má deväťčlennú správnu radu, ktorú menuje vláda Chorvátskej republiky. Pri vytváraní prvej Správnej rady vláda Chorvátska menoval troch členov z prostredia štátnej správy, päť členov spomedzi zástupcov z organizácií občianskej spoločnosti a jeden zástupca miestnej a regionálnej samosprávy, na návrh Kancelárie pre spoluprácu s MNO. Po uplynutí funkčného obdobia upravuje pravidlá nominácie Správna rada úpravou štatútu.

Niektoré spoločné charakteristiky

Uvedené príklady nevyčerpávajú všetky možnosti podpory MNO a občianskej spoločnosti z verejných zdrojov (napr. daňové úľavy, či objednávanie služieb alebo daňová asignácia). Dopĺňajú spektrum rôznych nástrojov a majú svoje silné i slabé stránky.

Z porovnania uvedených iniciatív sa vynárajú niektoré spoločné črty, ktoré sa dajú označiť ako faktory, ktoré mohli zohrávať istú, bližšie nešpecifikovanú rolu v procese prípravy a vzniku týchto iniciatív.

- 1) Vlády v uvedených krajinách v konkrétnej dobovej situácii považovali financovanie prostredníctvom verejných fondov za vhodný nástroj rozpočtovej politiky.
- 2) Pred zahájením jednotlivých programov či iniciatív boli na základe konzultatívneho procesu vypracované strategické dokumenty (Stratégia, či Program rozvoja občianskej spoločnosti) upravujúce vzťah štátu k MNO a občianskej spoločnosti. Tieto stratégie sa stali podkladom pre rozhodovania o alokácii zdrojov. Niekedy sprevádzali tento proces aj tvorba novej legislatívy upravujúcej právne postavenie MNO v systéme právnických osôb ako aj podzákonné normy zamerané na skvalitnenie informovania a zlepšenie kontrolovania prostriedkov s cieľom zabezpečenia vyššej transparentnosti nakladania s verejnými zdrojmi.

- 3) Jednotlivé štáty si v priebehu deväťdesiatych rokov vytvárali oddelenia a poradné orgány (Rady vlády pre MNO, Kancelárie pre spoluprácu s MNO) s cieľom zlepšiť vzťahy s MNO a lepšie porozumieť tomuto prostrediu, čo znamenalo nemalé personálne a technické investície.
- 4) Jednotlivé programy či inštitúcie boli od začiatku orientované na širokospektrálnu podporu občianskych iniciatív a MNO pričom mali vyčlenené prostriedky na podporu základných prevádzkových nákladov organizácií.
- 5) Miera ingerencie štátu pri vlastnej činnosti týchto programov bývala rôzna (od samotného výkonu programu až po delegovanie časti členov správnych orgánov). Spoločný bol dôraz na reportovacie povinnosti o použití vynaložených prostriedkov.
- 6) Politické rozhodnutia o alokácii zdrojov a o podpore týchto iniciatív prichádzali často po zlomových momentoch vývoja spoločnosti, niekedy rámcovanými zmenami vlád spojených s významnou zmenou vládnych politik (napr. obdobie r. 1990-91 v Českej republike, v Chorvátsku obdobie po ukončení éry Tudjmana v r. 1999 či v Maďarsku po voľbách v r. 2002 ale i v dobách „úradníckych a údržbárskych“ vlád Tošovského v Českej republike resp. Belku v Poľsku).
- 7) Je badateľná aj istá inklinácia k sociálno-demokratickým stranám (v rokoch v ktorých vznikali tieto programy mali sociálne demokracie účasť vo vláde – napr. Račanova vláda SDP v Chorvátsku v r. 2000, Zemanova ČSSD po r. 1999 v Českej Republike alebo Mégyessiho MSZD v Maďarsku).
- 8) Pre mimovládne organizácie vznikli nástroje na financovanie ich základných potrieb čím došlo k čiastočnej náhrade výpadku zdrojov financovania občianskej spoločnosti po odchode zahraničných verejných a súkromných zdrojov.

Slabé miesta

Tieto iniciatívy a programy však boli a sú predmetom kritiky, jednak zo strany samotných MNO a jednak aj z iných strán, ktoré poukazujú na viaceré slabé stránky týchto mechanizmov.

Jednou zo slabých stránok akýchkoľvek mechanizmov, na ktorú poukazujú viacerí pozorovatelia (Sebestényi-Scaurszki, Hadzi-Miceva) i samotné MNO je zdĺhavosť procesov. Či už je to skracovanie lehôt od poskytnutia prostriedkov po ich vyúčtovanie, alebo príliš krátke obdobie na prípravu žiadosti, oneskorené vystavovanie grantových zmlúv či omeškania v poukazovaní prostriedkov. Na tieto problémy sa poukazuje v súvislosti s poľským FIO i v súvislosti s Národným občianskym fondom v Maďarsku, menej ako v Chorvátsku i v Česku. V súvislosti s Národným občianskym fondom sa vyskytli situácie, kedy rigidné nastavenia kritérií a komplikované požiadavky pri žiadaní o podporu spôsobovali až 70-90% mieru odmietania žiadostí²⁵. Ide o teda o problémy v samotnej implementácii tam, kde je za výkon zodpovedná štátna inštitúcia. Naopak, tam kde je implementácia zverená neštátnej inštitúcii, sa táto kritika objavuje menej, resp. vôbec.

Medzi nedostatky v plánovaní a implementácii patrí aj kritika príliš častých zmien v prioritách jednotlivých programov čím sa neumožňuje dostatočne dlhodobé prístupy pri aktivitách MNO, ktoré sú nevyhnutné na efektívne riešenie sociálnych problémov.

Možno dôležitejšou výhradou a kritikou je oblasť transparentnosti, konfliktu záujmov a politického ovplyvňovania priorít a rozhodovania o udelení podpory. Táto výhrada sa objavuje pri všetkých tu uvádzaných modeloch (vrátane NIF-u vo fáze prideľovania príspevkov do nadačných imaní, vôbec však v prípade rozdeľovania ich výnosov jednotlivými nadáciami) tam, kde má štát v podobe svojho zastúpenia vplyv na rozhodovanie. Existuje názor, ktorý preferuje decentralizované rozhodovanie (napr. asignácia, daňová motivácia darcov) pred centralizovaným (fondovým) a zdôvodňuje túto preferenciu práve nedostatkami v transparentnosti a konflikte záujmov pri týchto resp. akýchkoľvek mechanizmoch redistribuujúcich verejné zdroje. Faktom však je že tieto nedostatky sú prirodzeným sprievodným javom verejného financovania a hľadanie spôsobov zefektívnenie verejného

²⁵ Hadzi-Miceva K.: Legal and Institutional Mechanisms for NGO-Government Cooperation in Croatia, Estonia, and Hungary. In: *The International Journal of Not-for-Profit Law*. Volume 10, Issue 4, August 2008

financovania je predmetom politických sporov i odborných štúdií i experimentovania s rôznymi modelmi pričom je zrejme, že nejedná sa o dokonalý systém. Niektorí z pozorovateľov prisudzujú tento problém aj **nízkej úrovni politickej kultúry**, ktorá umožňuje prekračovanie niektorých nepísaných hraníc slušnej spoločnosti. Ako uvádzajú napr. Sebestényi - Scsaurszki v Maďarsku vláda a politické strany majú tendenciu nazerat' na problémy stranícko-politickými očami a často obetujú dlhodobé ciele pred krátkodobými politickými ziskami a pokúšajú sa kontrolovať a ovplyvňovať všetko, čo majú v dosahu. Problémy konfliktu záujmov sa objavili aj v Chorvátsku počas prvých rokov pôsobenia Nadácie. Orgán, ktorý rozhodoval o udeľovaní príspevkov pre MNO bol zložený zo zástupcov MNO pričom existovali prepojenia, ktoré naznačovali možný konflikt záujmov. Následne boli prijaté Smernice, ktoré jasnejšie vymedzovali konflikt záujmov (Hadži-Miceva).

Jedným z problémových miest, ktoré sa objavili napr. v Maďarsku, ktoré je charakteristické rastúcim podielom verejných zdrojov na financovaní MNO je aj objavenie sa vysokej závislosti na verejných zdrojoch a pripútanie sektora MNO ku štátu (súč pozitívne nakloneného voči občianskej spoločnosti). V r. 1999 bol podiel verejných zdrojov na financovaní MNO 23% a v r. 2003 sa podiel zvýšil na 42,3%, hoci v porovnaní s priemerom EÚ 15 je to stále menej (Sebestényi-Scsaurszki).

Čo to znamená a otvorené otázky

Predstavené mechanizmy podpory znamenajú pre občiansku spoločnosť a MNO významný zdroj podpory zameraný na jej rozvoj, hlavne kvôli svojmu zameraniu. V tomto smere sú tieto mechanizmy jedničné a odrážajú šíriace sa uvedomenie si potreby posilňovania občianskej spoločnosti ako dobrej spoločnosti (na pozadí tendencií, ktoré majú charakter ne-občiansky – ako xenofóbia, neznášanlivosť, arogancia, násilie). Spomedzi uvádzaných príkladov v tejto štúdií vyčnieva svojou predvídavosťou a inovatívnosťou snaha T. Ježka zo začiatku deväťdesiatych rokov využiť v podobe idey NIF-u jednorazovú príležitosť zmeny režimu a zabezpečiť tak pomyselné odškodnenie občianskej spoločnosti po rokoch komunizmu (po r. 1948 bol znárodnený majetok združení, spolkov, charít a nadácií), z čoho časť využívali socialistické organizácie a zvyšok pripadol štátu a pôvodní majitelia - nadácie či spolky boli zrušené.

Na Slovensku neexistuje porovnateľný mechanizmus priamej podpory z verejných zdrojov ako sú tu uvádzané príklady, nepoznáme preto ako by v našich podmienkach fungoval. Neznamená to však, že slovenské MNO sú horšie, či menej rozvinuté, alebo by ich bolo menej v porovnaní s okolitými krajinami. Slovensko je v tomto smere od ostatných krajín v regióne strednej Európy odlišné a budúcnosť ukáže, či dlhodobá inštitucionálna podpora (ako môžeme nazvať pokusy z okolitých krajín) zanechá v kvalite ich občianskej spoločnosti stopu a aká to stopa bude. Slovenské MNO si výpadky v zdrojoch chtiac-nechtiac nahrádzajú vo vytváraní vzťahov s firmami (motivovanými daňovou asignáciou, ktorá je pre právnické osoby v celom regióne jedinečný prvok). Práve intenzite prepájania podnikateľskej a neziskovej sféry za účelom financovania spôsobuje aj istú komercializáciu a vytváranie partnerstiev, ktoré sú často zákonmi trhu formované do podoby „produktov“ a mediálneho sponzorstva.

Na druhej strane veľmi zlé skúsenosti s hospodárením štátu počas 2. polovice deväťdesiatych rokov minulého storočia pretrvávajúce s väčšími či menšími návratmi aj po r. 2006 a dominancia neoliberalnej ekonomickej paradigmy začiatkom prvého decénia tohto storočia prispievajú k tomu, že Slovensko si ani jeden z modelov tu uvedených nemalo možnosť odskúšať. Je možné, že slovenské MNO budú smelšie v oslovovaní spoločnosti o získanie podpory, lebo nebudú mať inú možnosť. Či sa táto cesta ukáže ako efektívna sa uvidí.

Zdroje a literatúra

- 1) Gerencsér B., – Oprics J.: *The Role of Percentage Designation in Creating Culture of Giving*, NIOK, Budapest, 2007
- 2) Hadži-Miceva K.: *Legal and Institutional Mechanisms for NGO-Government Cooperation in Croatia, Estonia, and Hungary*. In: *The International Journal of Not-for-Profit Law*. Volume 10, Issue 4, August 2008
- 3) Hodnotíci informace o činnosti nadací – příjemcu příspěvku z Nadačního investičního fondu v roce 2006, Rada vlády pro NNO, 2007
- 4) Marček E.: *Slovakia's Percentage Mechanism*. NIOK, Budapest, 2007
- 5) Plavska-Matić C.- Vidacak, I.: *Public Funding for Advocacy NGOs in Croatia: Experiences and Perspectives*, 2005 In: *Squaring the Circle or Question of a Way: On Some Questions of Role of Public Funding in Support of Civic Voice in Public Policy Making in Slovakia*, ed. Boris Strečanský, 1995 – 2007, Ekopolis Foundation, Banská Bystrica 2008, v tlači
- 6) Rimsza A.: Poland: *Non profits have mixed feelings over the 1% tax donation mechanism*, January 2008, <http://beta.vita.it/news/view/74019/>
- 7) Sebestényi I. – Scaurszki T.: *Public Funding and Watchdog, Advocacy and Public Policy Think-Tank Activities in Hungary*. In: *Squaring the Circle or Question of a Way: On Some Questions of Role of Public Funding in Support of Civic Voice in Public Policy Making in Slovakia*, ed. Boris Strečanský, 1995 – 2007, Ekopolis Foundation, Banská Bystrica 2008, v tlači
- 8) *Strategy Paper of the Government of Hungary on Civil Society*. Unofficial translation commission by the Nonprofit Information and Training Center (NIOK) Foundation
- 9) Woleková H.: *Sociálna pomoc, zdravotná starostlivosť, vzdelávanie a výchova – sú mimovládne organizácie alternatívou, doplnkom alebo partnerom štátu?* In: Majchrák J. – Strečanský B. – Bútorá M.: *Keď ľahostajnosť nie je odpoveď*. IVO, Bratislava, 2004
- 10) <http://www.uzuvrh.hr>
- 11) <http://zaklada.civilnodrustvo.hr>
- 12) <http://www.pozytek.gov.pl/FIO>
- 13) www.nca.hu